

Trøndelagsutstillingen

40

1977 2016

Fortid møter samtid

Av Rebeka Helena Blikstad

Samtiden er ikke alltid så lett å forstå, kanskje nettopp fordi den er for nær. Av og til er det nødvendig med en viss distanse, for å kunne betrakte og uttale seg noe kritisk om den. Samtidig er det her og nå det gjelder. Vi ser bakover, erfarer og forhåpentligvis lærer noe av det som har vært, men det er det vi gjør i dag som vil forme fremtiden. Dette kommer tydelig frem i møte med fortidens samtidskunst; grensebrytende i sin tid, i dagens grenseløse samtid.

Med dagens øyne ser fortidens kunst ikke alltid så grensesprengende ut. ”Politisk?! Hvordan kan dette *her* være politisk?”, kan man spørre seg. Ja, den ser nok ofte heller vakker ut i dagens øyne. Blikket vårt har forandret seg, kanskje nettopp takket være fortidens samtidskunstnere, som i sin tid tok en kamp, slik at vi i dag kan ta kampen et skritt videre, kanskje friere, kanskje ikke.

40 år har gått siden den første Trøndelagsutstillingen. Jubileumsutstillingen taler hverken for å se bak eller framover. Den taler for et *møte* mellom fortiden og samtiden. Seks verk av seks kunstnere som har deltatt i Trøndelagsutstillingen i løpet av disse 40 årene er valgt ut til utstillingen. Disse representerer på hver sin måte utstillingens historie. I tillegg er seks yngre kunstnere invitert til å produsere nye verk som skal kommentere hvert sitt historiske verk. Når to møtes blir det dialog – i kunst og tid. I dialog fordyper vi oss i historier som både har vært, som eksisterer nå, og kanskje skal bli. I dialog oppstår ny forståelse og refleksjon som er med på å forme den som ser og hører på.

Lars Tiller og Øyvind Sørfjordmo

Uten tittel (1975) og uten tittel (2016)

Det var riktig nok ikke dette verket som ble vist fram i Trøndelagsutstilling i 1979, da Lars Tiller ble valgt ut til å være med. Verket kunne ikke lokaliseres. Men maleriet i Jubileumsutstillingen viser like godt hva Lars Tiller var ute etter for 40 år siden; Et geometrisk formspråk, der kun spillet mellom form og farge bygger opp bildet. Vi som betrakter dras inn i en verden av form og farge. Til tross for at denne verdenen ser så fjern ut fra oss, vil vi om vi ser nøye på det merke at alt faktisk springer ut fra rene og geometriske former. Firkanter og sirkler, bord, vindu, dataskjerm, hånd, navle... I bunn og grunn kan alt rundt oss springer ut i fra et geometrisk formspråk. Dette formspråket som Lars Tiller utviklet gjennom 1950- og 1960-tallet kjennetegner hans kunst i dag. Det er et formspråk som hadde sitt utspring rundt 1920-tallets Paris, da flere kunstnere søkte å finne hva som ligger i bunn for allting, de rene former der alt som hindret funksjon ble fjernet.

Øyvind Sørfjordmo tar utgangspunkt i noe som faktisk kommer fra vår virkelighet: Gamle, rustne og tunge metallplater. På søppeldynga, eller der Sørfjordmo finner disse gjenstandene, er blitt redusert til råmateriale og ren form. Skitne, dekket med jord og alt annet, plukker han ut det som skal bli til kunst. Deler av gjenstander med formen knyttet til dens tidligere funksjon blir så bearbeidet. Funksjonen har den ikke lenger, og formen blir med rå kraft forvandlet til noe annet. I utstillingsrommet ser vi en skulptur med ren og geometrisk form. Til tross for å ta utgangspunkt i noe som har vært helt konkret en gang, er skulpturen til Øyvind Sørfjordmo like abstrakt som Lars Tiller sitt. Verket har spor av virkelighet, spor av dens lange levetid, og vi kan ane hva den en gang var.

Kjell Erik Killi Olsen og Marius Amdam

”Bankhead” (TU 1983) og ”Liten skogsdemon” (2016)

Maleri, skulptur, relieff? ”Bankhead” er et verk som er vanskelig å sette i en bås. Det henger på veggen som et maleri, og det har det tradisjonelle formatet til maleriet som er rammet inn. Men motivet kommer ut av bildet. Figurene bryter maleriets todimensjonale avgrensning. Vi ser en slank og høy dame med langt hår, så langt at det flommer utover rammen. Hun har høye hæler, mange smykker på seg, og er dekket med alle slags farger. Hun holder en pinne i hånda, som møter hodet til en gutt. En gutt, eller kanskje en liten mann? Han er liten, men har kroppsfasjon til en mann. Han er naken og barfot og har en liten hatt på hodet.

Kjell Erik Killi Olsen er kjent for sitt fabulerende billedspråk og snakker åpent om hvordan han følte seg da han laget dette verket. Han var litt over 30 år gammel, og tenkte mye på hvordan han skulle være som voksen. Han var enebarn og hadde dårlig samvittighet for å ønske seg noe annet enn det som var forventet. Han følte seg kanskje undertrykket av tradisjonen. Kanskje gjenspeiler derfor verket en kamp om identitet, følelsen av å ikke strekke til, og redsel. I visse situasjoner, uansett hvor gamle vi er, kan vi kjenne oss små igjen, som et sårbart barn.

I Marius Amdam sitt verk strekker maleriet seg ut av billedflaten også. Det er ikke bare fordi det finnes en pinne i bronse og tre plater med tykke malingsklatter i flere farger liggende på gulvet. Motivet er enormt og består av tre lerreter satt sammen. Amdam maler med mye maling, ofte rett fra malingstuben. Tykke fargeklatter som gir et mektig relieffuttrykk, og er blant de elementene som kjennetegner Marius Amdams kunst. I motivet står den lille gutten stille og ser sårbar ut. Det er grønt gress på bakken og det er røde blomster i nærheten av han, men like ved er det en skummel verden av fabeldyr og monstre, til venstre og til høyre for gutten. Det er mørkt og kaotisk. Et hav av fortellinger som er vanskelig å ta inn over seg dukker opp, kanskje både for gutten i bildet og for betrakteren?

Elisabeth Haarr og Monika Mørck

”The Final Touch” (TU 1994) og ”Bound To Be Free” (2016)

Lett og skjør silke. Knuter overalt. Den ene kunstneren er født i 1945, den andre i 1984. Her snakker Elisabeth Haarr og Monika Mørck et felles språk gjennom tekstil, men omgivelsene rundt verkenes produksjon er helt forskjellige.

Elisabeth Haarr måtte ta en kamp i sin tid for likestilling av både kvinner og tekstilkunst. Stygge ting var det ikke lov å lage. Haarr har måtte kjempet for å lage tekstilkunst som fokuserte på et budskap til betrakteren mer enn bare å behage deres øyene. I ”The Final Touch” ser vi en lett og delikat lys silke dekket av svarte broderte tråder. Det henger fra taket, fra en horisontal trestang, og ser ut som en stor fane. Men symmetrisk er det ikke. Silken er som revet i stykker uten forsiktighet, stingene som binder de ulike silkelagene er tydelig og en del av uttrykket. Broderiet ligner på ingen måte tradisjonell brodering. Det er røft, tusenvis av kryss, det er knuter overalt. Hele silken har blitt stukket av nålen med de svarte trådene, og dette har skapt et homogent mønster nesten over hele verket. Høyt på venstre siden er det ro. Der ser vi mer av silken, og et organisk mønster dannes. Det ser ut som om kunstneren prøver å si ”Ja, jeg vet hvordan det skal gjøres, men jeg nekter å gjøre det”.

Monika Mørck sitt tekstilverk henger også fra taket, og retter seg mot Haarr sitt. Draperiet av hvit silke i forskjellige kvaliteter er strammet fast med knuter av sisaltau. Tauet henger fra taket, gjennom jernringer og festet til slitte paller på bakken. Stramme sjøfartsknuter og sirlig knyttede japanske ’bondage’ knuter. Den hvite silken kan skape assosiasjoner til brudekjoler og symbolikken rundt det hele. Tittelen ”Bound to be free” gjenspeiler kanskje livets ironi; Hvis man en gang var fanget i en tradisjon der det ikke fantes plass til eksperimentering, er man kanskje i dag fanget i en tid der eksperimentering tar nesten all plass, og kampen ligger i å kunne lage noe som i tillegg kan se dekorativt ut.

Gerald Siler og Tore Reisch

”Profil” (TU 1997) og ”Resonans” (2016)

Når man ser på steinskulpturen til Gerald Siler er det ikke så lett å se hva den skal forestille. En fot er kanskje den første assosiasjonen? Hus kunne det også vært. Hvor ofte kan vi se steinsorten larvikitt i så naturlig tilstand som vi ser det her? I røft bearbejdet stil har Gerald Siler tidligere stilt ut verket som heter ”Profil” på Trøndelagsutstillingen i 1997. Som amerikaner har han bodd i Norge i mange år, men han tar godt vare på sine røtter. På denne måten skaper han en bro mellom Norge og USA gjennom sin kunst. Et klart svar om hva verket skal forestille kom fra kunstneren på utstillingsåpningen; ”Skyskrapere i New York laget av den mest eksporterte norske steinen som byggemateriale, ettertraktet for sitt vakre fargespill når den først er polert”.

Tore Reisch viser derimot en skulptur laget av tre. I møtet med verket kan man kanskje kjenne på følelsen av å stå foran inngangen til en eventyrlig verden. Treskulpturen taler et poetisk språk. Det gynger fram og tilbake, fordi den nederste delen har samme struktur som en gyngestol. Vi finner roen i bevegelsen. Men istedenfor et sete, har kunstneren plassert to stiger oppå hverandre - horisontalt. Et menneskeskapt verktøy for en bestemt bevegelse, to oppå hverandre, slik man fester to stiger sammen når man vil nå enda høyere. Oppå stigen er en stor bølge, en form som i naturen er i konstant forandring, men i verket har kunstneren fanget ett øyeblikk av denne bevegelse. ”Resonans” heter verket. Re-sonans, gjenklang, en repetisjon av bevegelse, ekko, en forsterket lydbølge som oppstår når du går i dialog. Man kan kanskje se på Tore Reischs verk som en gjenklang av Gerald Silers ”Profil”. Tore Reich sier selv at: ”Skulpturen ”Resonans” er et slags svar på hvordan det var å bli kjent med Gerald Silers kunst. Et kunstnerskap hvor jeg så likehetstrekk til min fascinasjon for de mytiske fortellingene om naturen, og gleden det ligger i å bli kjent med et naturmateriale. Naturen kan oppleves på mange måter, og heldigvis være mye mer givende enn hva man lærer i naturfagsbøkene”.

Talleiv Taro Manum og Sissel Mutale Bergh

”Hilsen Talleiv Taro” (TU 1999) og ”Soutenir” (2016)

I ”Hilsen Talleiv Taro” ser vi et levende furutre med et norsk flagg malt på treets stamme og 12 tynne treplater hengende på veggen formet som brødfjølere med bilder av Taro Manums kjæreste i bunad og hans hund. Treplatene er ornamentert med norske flagg, anker og andre dekorative elementer laget med svipenn, samt bladgull. Taro Manum er en kunstner som ikke skiller livet fra kunsten, eller kunsten fra livet. Ofte er de sammenvevd, og dette verket er et godt eksempel. Følelsen av nasjonalisme, og et romantisk bilde av landet, er uunngåelig med både norsk flagg, bunad og furutre i ett og samme verk. Hvordan kjennes denne følelsen? Er den god? Er den rar? Er vi en del av 'det norske', eller må vi kjempe for å delta i det? ”Romantisering er å sette opp feller, en type bur. I blant fanger man, i blant blir man fanget”, sier kunstneren om verket i sin katalog laget i 1990. ”Distanse, ikke å forveksle med ironi, gjør oss i stand til å være kritiske, men samtidig hengivne. Nasjonalisme er derimot en håpløs trang til forklarelse og oversikt”.

Sissel Mutale Bergh er en kunstner som i flere tidligere kunstverk har stilt spørsmål rundt det ”det norske”. Hennes kommentar til Taro Manum sitt verk her i utstillingen blir også uttrykt i tre. Istedenfor et levende furutre, ligger en grein av furu på gulvet med grønne hageslanger. Istedenfor tynne treplater på veggen har Mutale Bergh brukt en stor, tykk og tung planke av lerketre. Den henger på veggen, og ser man på dens bakside, ser man mose og spor av treets tidligere habitat i naturen. På framsiden ser vi ulike symboler laget av svipenn og bladgull, rosemaling, anker, drage fra portalen til Urnes stavkirke, hode med referanse fra vikingtid, runer fra en gammel sør-samisk almanakk og hodet til tegneseriefigurene Spiderman og Donald Duck. Elementer fra fortiden og samtiden møtes i Mutale Bergh sitt verk og tydeliggjør hvordan de gamle elementene overføres til dagens samfunn. Kunstneren har også inkludert fotografier av sin sønn. Er det norske bare norsk? Hva er det norske? Dette er blant spørsmålene som kommer fram i Sissel M. Bergh sitt verk.

Ane Mette Hol og Anders S. Solberg

”35 prints” (TU 2006) og ”Double Double” (2016)

En pappeske fra Canon med 35 feilprintede ark. I Ane Mette Hols sitt verk kjenner vi godt igjen disse merkene som kommer på arket når det er noe galt i utskrivningsprosessen, to linjer med rare bokstaver og symboler. Ved første øyekast ser det ut som om kunstneren bare tok med seg en pappeske og ark til utstillingsrommet. Ved nøyere observasjon, kan vi merke fargenyanser på det som egentlig skulle sett homogent ut. Det vi ser er faktisk en håndlaget, tredimensjonal tegning som kunstneren har laget ved bruk av blyant, papir og tusj.

Plutselig er det som om verket begynner å åpne seg til dialog med betrakteren. Hvor mye tid har kunstneren brukt for å lage dette? Hvorfor skape et masse- og mekaniskprodusert objekt for hånd? Verket blir som en visualisering av tid, og spørsmål om original og kopi er en naturlig retning å gå. Hun tar utgangspunkt i en ekte gjenstand og lager en kopi, som her stilles ut som en unik original. Original og kopi er flyktige tilstander. Verket får oss også til å tenke på manuelt versus mekanisk arbeid. Hvor mekanisert er egentlig de masseproduserte gjenstandene vi omringes av i vår hverdag? Billig arbeidskraft i utviklingsland er bærebjelken i dagens globaliserte samfunn. Likevel overser vi det gjerne i et forbrukersamfunn.

I sterk kontrast til Ane Mette Hols håndlagede verk står Anders S. Solbergs digitale videoanimasjon på metallplate. Der ser vi farger som er i bevegelse. Sakte og langsomt, og plutselig går det fortere. Tiden er abstrakt og samtidig et helt naturlig fenomen og blir synliggjort også i Solbergs arbeid. Hans verk tar utgangspunkt i fargevariasjonene som vi ser i esken til Ane Mette Hol, men man kan også tenke seg at verket tolker de store linjer i Hols sitt kunstnerskap, hvor hennes undersøkelser av tid, farge og lys er sterkt tilstede.